

E booleditšwe
ebile e sepelelana
le CAPS

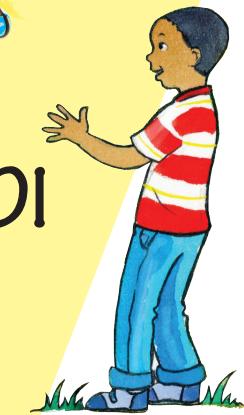
Mphato wa

2

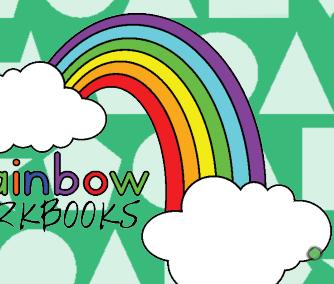

Mabokgoni a Bophelo ka SEPEDI

Puku ya 1
Kotara ya 1 & 2

ISBN 978-1-4315-0257-8

LIFE SKILLS IN SEPEDI

GRADE 2 – BOOK 1

TERMS 1 & 2

ISBN 978-1-4315-0257-8

THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.

11th Edition

Workbooks available in this series:

- Grade R
(in all official Languages);
- Literacy/Home Language Grades 1 to 6
(in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 1 to 3
(in all 11 official Languages);
- Mathematics Grades 4 to 9
(in Afrikaans and English);
- Life Skills Grades 1 to 3
(in all 11 official Languages); and
- Grades 1 to 6 English First Additional Language.

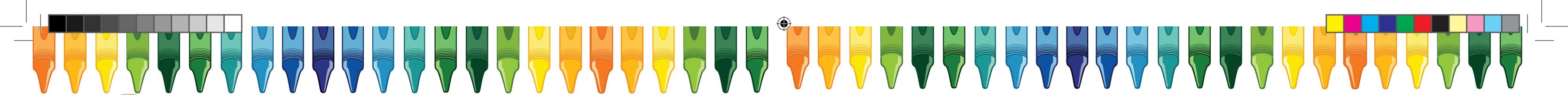
Leina:

Phapoši:

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Diteng

Kotara ya 1 Letlakala

- 1 Re swanetše go ja dijo tše di loketšego mmele gore re phele 2
- 2 Meetse a re fa bophelo 4
- 3 Re boloka meetse 6
- 4 Moya wo o hlwekilego o re fa maatla 8
- 5 Nna le ba bangwe 10
- 6 Batho ba re phelago le bona 12
- 7 Ga go sa na go hlakiša ba bangwe 14
- 8 Motho yo mongwe le yo mongwe o bohlokwa 16
- 9 Ka moo re ikwago 18
- 10 Batho ba ba sa itekanelago 20
- 11 Bana ka moka ba bohlokwa 22
- 12 Mogale goba naletšana ya ka 24
- 13 Tlhwekišo ya meetse 26
- 14 Mokgwa wa go phela wo o lokilego 28
- 15 Ditšweletšwa tše go senyega le tše go se senyego 30
- 16 Matšatši a tše ditumelo le a mangwe ao a kgethilwego 32

Kotara ya 2 Letlakala

- 17 Dihla tše ngwaga 34
- 18 Dihla tše nne tše ngwaga 36
- 19 Ka ga dihla tše ngwaga 38
- 20 Go aparela boso 40
- 21 Ditlamorago tše dihla tše ngwaga 42
- 22 Go bjala dinawa 44
- 23 Diruiwa tše polaseng 46
- 24 Polaseng 48
- 25 Diphoofolo tše lešoka 50
- 26 Mokgwa wo diphoofolo di iphihlago ka ona 52
- 27 Diphoofolo tše ka meetseng 54
- 28 Diphoofotswana tše boteng bja lewatle 55
- 29 Tshedimošo ka ga diphoofolo 56
- 30 Diphoofolo tše di rwalago magae a tšona ge di sepela 58
- 31 Diphoofolo tše di ikagelago seširelo 60
- 32 Pukuntšu ya ka 62

Mdi. Angie Motshekga,
Tona ya Thuto ya
Motheo

Ngk. Reginah Mhaule,
Motlatša-Tona wa Thuto
ya Motheo

Dipukutšomo tše di tšweleditšwe go thuša bana ba Afrika Borwa ka tlase ga boetapele bja Tona ya Thuto ya Motheo, Mdi. Angie Motshekga, le Motlatša-Tona wa Thuto ya Motheo, Ngk. Reginah Mhaule.

Rainbow Workbooks di bopa karolo ya mohlwaela wa tsenogare woo maikemišetšo a wona e lego go kaonafatša mošomo wa barutwana ba Afrika Borwa bao ba lego mephatong ye tshela ya mathomo. Projekte ye, bjalo ka ge e le ye nngwe ya dinepokgolo tše Dithulaganyo tše go Diragatša tše Mmušo, e kgonne go diragala ka thekgo ya mašeleng a go tšwa, ka ntle le go kgokgona go Sešegotlotlo sa Bosetšhaba. Se se kgontšitše Kgoro go dira dipukutšomo tše, ka maleme ka moka a semmušo, ka ntle ga gore Kgoro e lefe.

Re hutša gore barutiši ba tla holega ka dipuku tše mošomong wa bona wa tšatši ka tšatši wa go ruta, le go kgonthiša gore barutwana ba kgona go fetša lenanethuto. Re hlokometše gore re hlahlé barutiši ditirong ka moka ka go tsenya maswao a ditaetši ao a laetšago seo morutwana a swanetšego go se dira.

Re tloga re hutša gore bana ba tla ipshina ka go dira mešomo ye e lego ka mo dipukwaneng tše ge ba dutše ba gola, ba ithuta, le gore wena, morutiši, o tla ipshina le bona mo lethabong la go ithuta.

Re kganyogela lena, barutiši, le barutwana ba lena, katlego, ka tšomišo ya dipukutšomo tše.

Published by the Department of Basic Education
222 Struben Street
Pretoria
South Africa

© Department of Basic Education
Eleventh edition 2021

ISBN 978-1-4315-0257-8

This book may not be sold.

The Department of Basic Education has made every effort to trace copyright holders but if any have been inadvertently overlooked the Department will be pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

Mphato wa 2

Mabokgoni a Bophelo
SEPEDI
Puku ya I

Puku ye ke ya:

1

Re swanetše go ja dijo tše di loketšego mmele gore re phele

Kotara ya / – Bekē ya | – Lephēphetshomo

Mebele ya rena e nyaka dijo tše di loketšego mmele gore re gole. Re swanetše go ja dijo tše di loketšego mmele gore re be le maatla a go dira dilo ka moka tše re swanetšego go di dira. Ge re sa je dijo tše di loketšego mmele, re ka lwalla kudu.

Ditšweletšwa
tsha leroro le
mabele

Batho ba
bangwe ba phela ka
merogo fela. Se se ra gore
ga ba je le ge e ka ba
mohuta ofe goba ofe wa
nama. Ba ja dijo tše di
lego dihlopheng tše
dingwe tše nne
tsha dijo.

Nama,
hlapi, kgogo
(diruiwa tsha maphego),
dikoko le dinawa

Merogo le dienywa

Makhura le dioli

Ditšwamaswing

2

Letšatšikgwedi:

A re direng

Bolela le mogwera wa gago gore ke mohuta ofe
wa dijo wo o loketšego mmele. Di direle sediko.

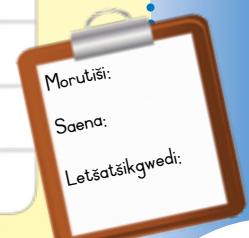

A re ngwaleng

Dira o ka re o ya
suphamakete le mmago
go reka dijo tša dilalelo.
Dira lenaneo la dijo
tšeо di loketšego
mmele tša balapa
la geno.

Lenaneo la dilo tše di swanetšego go rekwa

Kotara ya I – Bekē ya I – Lephphetshomo

2

Meetse a re fa bophelo

A re boleleng

Ke ka lebaka la eng re swanetše go hwetša meetse? Batho, dibjalo le diphoofolo di swanetše go hwetša meetse gore di dule di phela. Meetse a iša dijo tše re di jago dithong tše di fapanego tša mebele ya rena. Gape a thusa go ntšha tšhila mebeleng ya rena.

A re direng

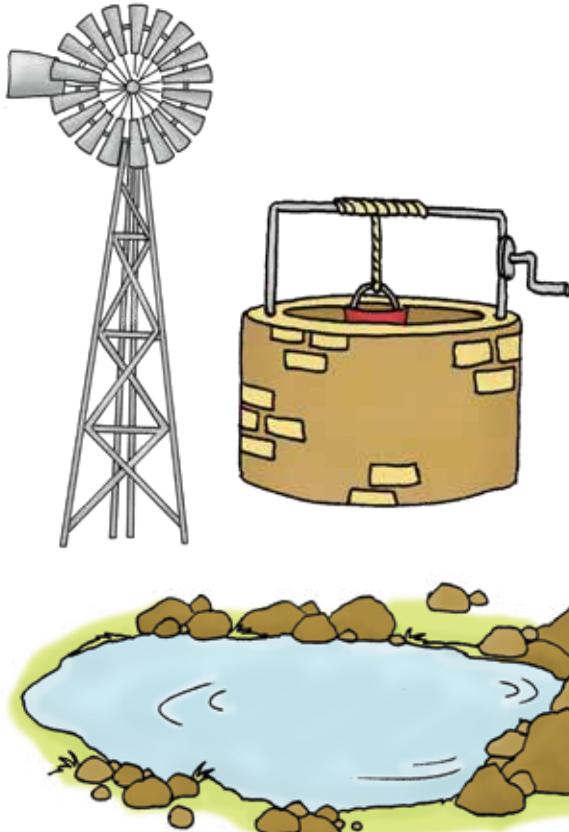
Re šomiša meetse ka mehla ka magaeng a rena. Botša mogwera wa gago ka ga dilo tše o ka di naganago tše re šomišago meetse go tšona. Bjale thala diswantšho tše nne tša go laetša ka fao re šomišago meetse. Ngwala hlogo ka godimo ga seswantšho se sengwe le se sengwe gore se mabapi le eng.

Letšatšikgwedi:

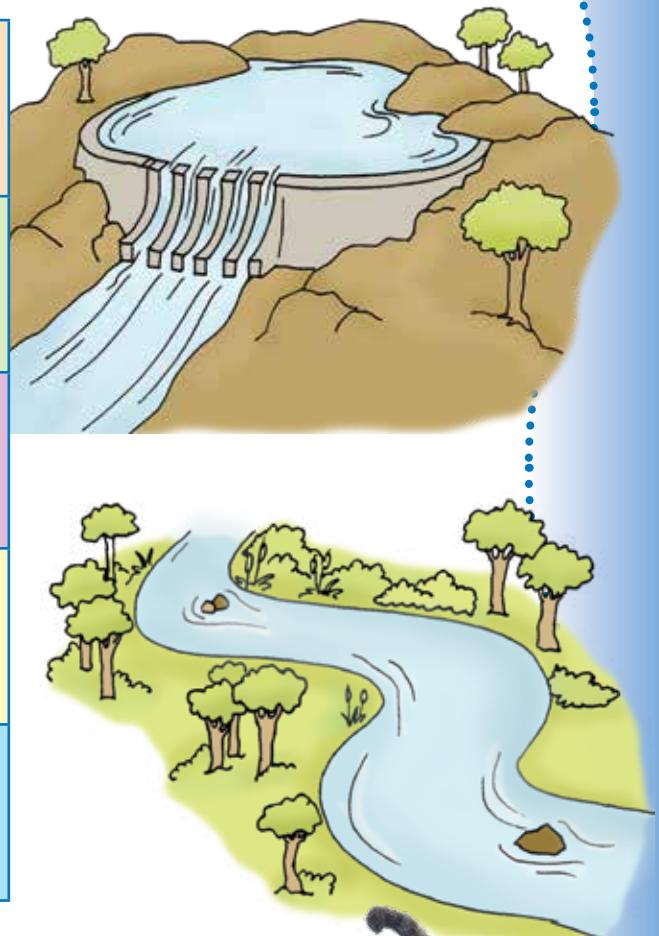

A re ngwaleng

Na re hwetša kae meetse? Thala mothalo wa go nyalanya lentšu le lengwe le lengwe le seswantšho sa maleba.

Sediba
Sefeufeu
Noka
Letamo
Petse

A re itšidulleng

Pele o dira mošongwana ka ntle, thoma ka go itšidulla bjalo ka katse. Se se tla dira gore go be bobebé gore mmele wa gago o šuthe. Gape, itšidulle ka morago ga mošongwana gore o iketle gore mmele o fole. Se se tla go thuša gore o se ke wa ba le dihlabi mo digobeng tša gago.

- Fofa bjalo ka segwagwa. Dira modumo wo o dirwago ke segwagwa.
- Fošetšanang kgwele goba mokotlanawa gomme le kabe.
- Fošetša kgwele goba mokotlanawa kua godimo ka morago o e kabe.
- Tokaetša/lekanetša mokotlanawa gomme le šiane ka go sepela le mogwera wa gago.

Bonang gore le ka tšeа nako ye kaakang mokotlana o sa we.

Re boloka meetse

A re boleleng

Meetse a bohlokwa, ka fao ga se ra swanela
go a senya.

Bolela le mogwera wa gago ka ga mekgwa ye
e fapanego ya go boloka meetse.

A re ngwaleng

Mo dikgobeng tše di filwego, ngwala
dikgopololo tše pedi tša go boloka meetse.

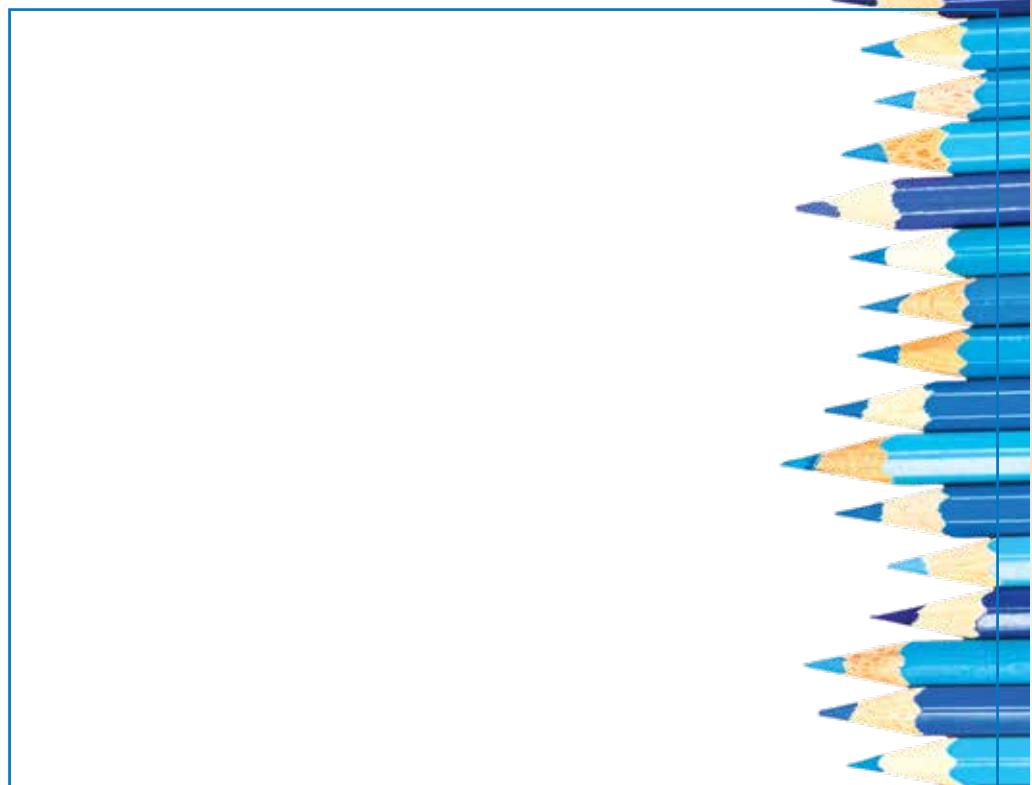
1.

2.

A re direng

Šomiša dikrayone
tša gago o dire
phoustara ya mebala
ye mebotse ya
mabapi le go seketša
meetse. Phoustara ya
gago e swanetše go
hlohlleletša ba bangwe
go boloka meetse.
Ge o dirile phoustara
e bontše
bagwera ba gago.

Letšatšikgwedi:

A re itšhidulleng

A re bapaleng papadi ye e rego "Ke nako mang,
Morena Phiri?"

Yo mongwe wa lena a be phiri.

Šielanang ka go botšiša le re, "Ke nako mang,
Mna Phiri?"

Ka dinako tšohle ge o botšiša, phiri e swanetše
go bolela gore ke nako mang.

Eupša ge phiri e ka re, "letena!, e tla thoma
go le lelekiša. Le tla swanelwa ke go tšhaba
pele e le swara.

Hwetša hulahupu, le raloke ka yona.

Wena le mogwera wa gago le swanetše go
šielana ka go tshela hulahupu, la thoma
ka maoto gwa tla matsogo.

Ka morago emiša hulahupu thwi gomme
mogwera wa gago a fete ka gare ga
yona. Šielanang go dira bjalo.

Sa mafelelo, ka
dihlopha tša bone
ka bone, ithuteng
le be le diragatše
mmino wa Afrika-
Borwa

Ke ga nna

Moya wo re o hemago o na le oksitšene. Se se thuša mebele ya ren a go šomiša dijo tše re di jago. Ka morago re hwetša maatla a gore re phele. Ge re hema moya wa ditšhila mebele ya ren a e ka se šome gabotse.

Dula le mogwera wa gago. Mmogo, ngwalang mo dikgobeng tše di filwego:

Ke swanetše go hwetša moya wo o hlwekilego ka gore

Ge moya o le ditšhila

Moya o tšhilafala ge

Ke eng se re ka se dirago gore moya o dule o hlwekile?

1.

2.

Letšatšikgwedi:

A re baleng

Batho ba swanetše go hwetša letšatši gore ba phele gabotse ba thabile. Letšatši le thuša mebele ya rena go dira Vitamin D. Re swanetše go ba le Vitamin D gore re be le marapo a go tia. Le ge go le bjalo, mahlasedi a mantši kudu a ka senya. Re ka tshungwa ke letšatši ra kwa bohloko. O swanetše go šomiša setlolo sa go thibela phišo ya letšatši goba wa rwala kuane go šireletša letlalo la gago gore le se swe.

A re ngwaleng

Ngwala mo dikgobeng tše di filwego:

1. _____
2. _____
3. _____

A re opeleng

Opela koša ye gomme o phaphathe diatla go ya ka morethetho.

**O seetša sa ka
Lebone la ka.
Lethabo la ka, lethabong le
manyaming.
O ka se tsebe, moratiwa,
Gore ke go rata gakaakang.
Se tloše lethabo la ka.**

O swanetše go šomiša setlolo sa go thibela phišo ya letšatši goba wa rwala kuane go šireletša letlalo la gago gore le se swe.

5

Nna le ba bangwe

Kotara ya I – Bekē ya 3 – Lephphetshomo

A re boleleng

Ka moka re rata go ba le
bagwera ba potego.
O tseba bjang gore motho
ke mogwera wa potego?

A re ngwaleng

Mo dikgobeng tše di filwego, ngwala lenaneo la dilo
tše di laetšago gore motho ke mogwera wa potego.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

A re ngwaleng

Nagana ka dipotsišo tše gomme o ngwale karabo ya gago.

Na o na le bagwera ba bakae?

Leina la mogwera wa gago wa potego ke mang?

Ke nako ye kae le le bagwera?

Ke eng se se kgethegilego ka mogwera yo wa gago?

A re boleleng

Dula le mogwera wa gago le bolele ka ga dipego tše. Dira leswao le (✓) ka lepokising ge karabo e le Ee, gomme o dire leswao le (✗) ge karabo e le Aowa.

Lenaneo la go lekola segwera

Ee (✓) goba (✗)

Mogwera wa ka o a ntlhokomela.	
Mogwera wa ka o a nthuša.	
Mogwera wa ka o abagana le nna.	
Mogwera wa ka ga a lwe le nna.	

A re direng

Nagana ka se o ka se
dirago go dira gore
mogwera wa gago a ikwe a
le yo bohlokwa. Ka morago
o thale seswantšho ka ga
sona gomme o se freimele.
Gopola go kgabiša freime
ya seswantšho. Ge o
feditše seo bolela ka
mebalala yago fola le ya
borutho ye o e šomišitšego
mo seswantšhong.

A re ngwaleng

Ngwala mafoko a mabedi ka ga seswantšho sa gago.

6

Batho ba re phelago le bona

Kotara ya I – Bekē ya 3 – Lephethshomo

A re boleleng

Lebelela diswantšho. Gopola ka tšeо bagwera ba go loka ba di dirago gomme le bolele ka tšona sehlopheng sa lena. Bjale gopola ka tšeо bagwera ba babe ba di dirago. Ngwala leswao le (✓) seswantšhong se sengwe le se sengwe seo se laetšago segwera se sebotse; ka morago ngwala leswao le (✗) go tšeо di laetšago segwera se sebe.

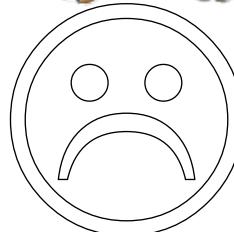
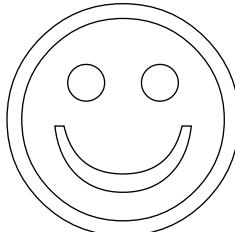

A re baleng

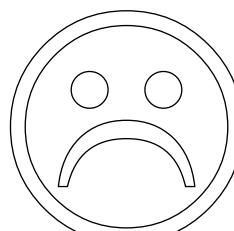
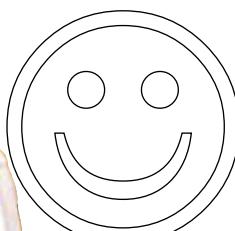
Bala le lengwe le le lengwe la mafoko a gomme o khalare
sefahlego sa Ee goba sa Aowa

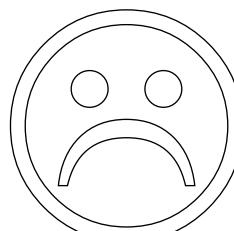
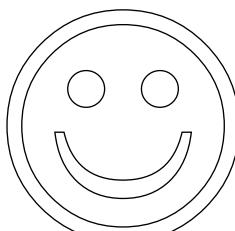
Ke nna mogwera wa go loka.

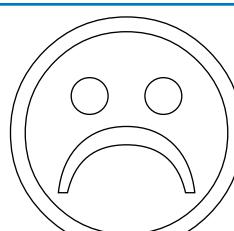
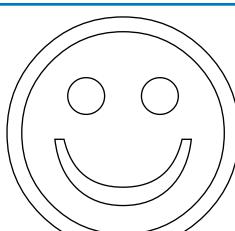
Ke hlokomela
bagwera ba ka.

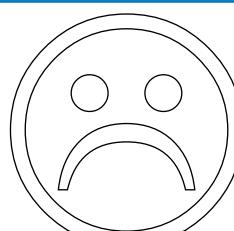
Ke swara barutwana ba ka phapošing ya
rena gabotse.

Barutwana ba ka phapošing ya rena ba
ntshwere gabotse.

Ke na le botho go
batho bao ke phelago
le bona.

A re itšidulleng

A re bapale "Ema godimo ga moriti wa ka".

Wena le bagwera ba gago lekang go ema godimo ga meriti,
yo mongwe godimo ga wa yo mongwe. Šielanang ka go bona
gore o ka kgona go gata godimo ga meriti ye mekae. O ka
no fela o eya kua le kua go thibela bagwera ba gago go ema
godimo ga moriti wa gago.

Ga go sa na go hlakiša ba bangwe

A re ngwaleng

Lebelela se sengwe le se sengwe sa diswantšho tše.

O be o ka dira eng ge o ka be o le ngwana yo a hlakišwago? Kgauswi le seswantšho se sengwe le se sengwe ngwala lefoko le tee ka ga mokgwa wo re swanetšego go swara batho ba bangwe ka gona.

A re direng

Wena le mogwera wa gago diragatšang taba ye. Yo mongwe a be ngwana wa go hlakišwa, yo mongwe a be ngwana wa go hlakiša. Ka morago bolelang gore le ka dira eng go thibela go hlakiša.

A re itšhidulleng

Ipeakanyeng ka dihlopha tša bohlano.

Dirang mothalo gomme le fošetšane kgwele go fihla ka wa mafelelo mothalong. Bonang gore ke sehlopha sefe se se ka fihlišago kgwele mafelelong ka nako ye kopana. Ge le feditše, lekang go fošetšane kgwele ka mekgwa ya go fapanan:

- Foša kgwele gare ga maoto e ye go morutwana yo a lego ka morago ga gago.
- Foša kgwele e putle godimo ga hlogo ya gago e ye go morutwana yo a lego ka morago ga gago.
- Foša kgwele go tšwa go la nngele e ye go morutwana yo a lego ka morago ga gago.
- Foša kgwele go tšwa go la mmagoja e ye go morutwana yo a lego ka morago ga gago.
- Bjale fošetšanang kgwele gomme o bone gore na o ka kgonan go e swara makga a makae.

8

Motho yo mongwe le yo mongwe o boholkwa

Kotara ya / - Boké ya 4 - Lephethshomo

A re boleleng

Lebelela diswantsho tše gomme o bolele gore bana ba
ba swana bjang. Gape bolela gore ba fapania bjang.

Letšatšikgwedi:

A re baleng

Dirang mošongwana wo ka dihlopha. Lebelela bana ka moka ka phapošing ya lena. Ka morago balang potšišo ye nngwe le ye nngwe. Ge karabo e le nnete, ngwala leswao le (✓) ka lepokising ka go la mmagoja, gomme ge karabo e se nnete, ngwala leswao le (✗).

Ngwala Ee (✓)
goba Aowa (✗)

Na bašemanе le basetsana ba a swana?	
Na meriri ya bona e a swana ka mmala?	
Na mahlo a bona a a swana ka mmala?	
Na diatla tša bona di a lekana ka bogolo?	
Na barutwana ka moka ka phapošing ba a lekana ka botelele?	

A re boleleng

Na le a bona gore ka moka re a fapana? Na gape le a bona gore ka moka re a swana? Bolelang ka ga mekgwa yeo re swanago ka yona.

A re thaleng

Thala seswantšho sa go laetša wena. Ka morago šomiša setlotšamelomo go dira dikgatišomenwana tša gago tša moswananoši kgauswi le freimi ya seswantšho.

Na o a tseba gore ga go na motho lefaseng ka bophara yo a nago le dikgatišomenwana tša go swana le tša gago? O moswananoši ebile o kgethegile!

9

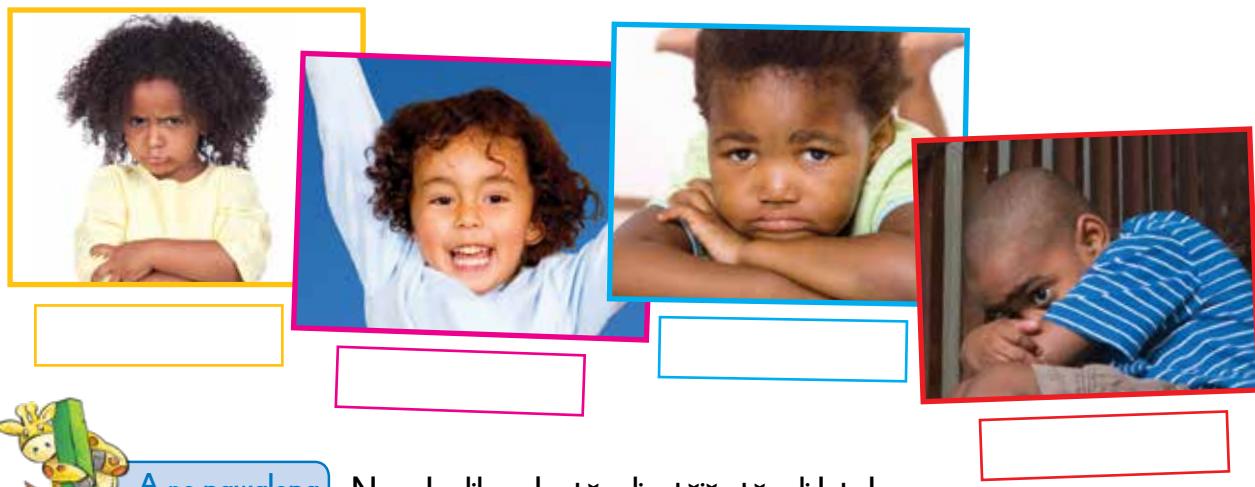
Ka moo re ikwago

Kotara ya I - Bekē ya 5 – Lephphetshomo

A re boleleng

Botšanang ka moo le ikwago ge le diragalelwā ke dilo tše di botse.
Ka morago le botšane ka moo le ikwago ge le diragalelwā ke tše dibe.
Tše re di bitša maikutlo. Ngwala gore ba ikwa bjang.

A re ngwaleng

Ngwala dikarabo tša dipotšišo tše di latelago,

Ke eng se se go kgahlago?

Ke eng se se go swabisago?

Ke eng se se go tšhošago?

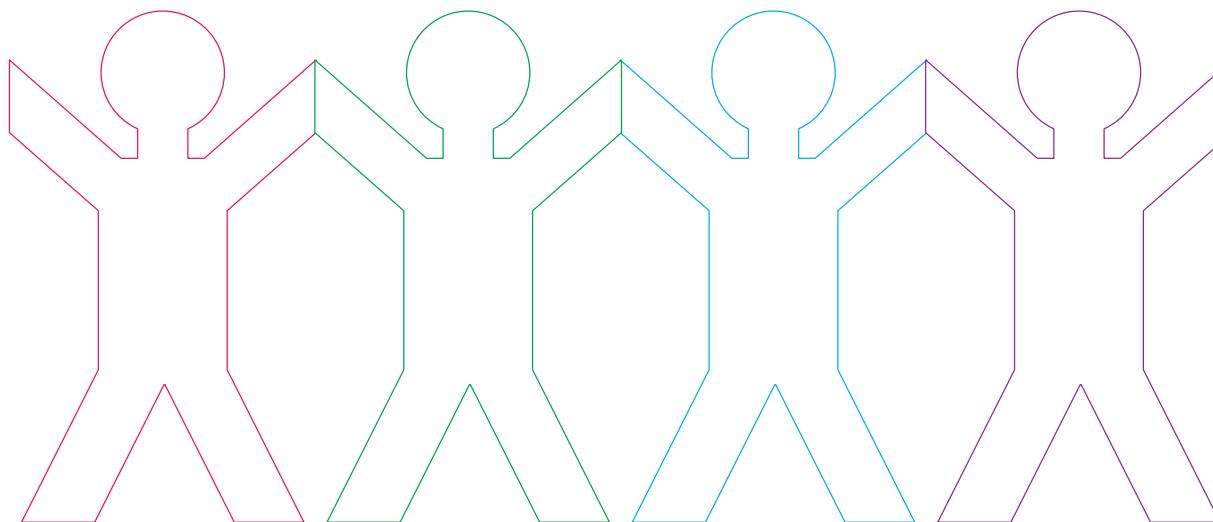
Ke eng se se go thabisago?

Letšatšikgwedi:

A re direng

Thala gomme o khalare molokoloko wo wa segwera. Leka go dira mpopo wo mongwe le wo mongwe gore o fapané le ye mengwe, go laetša gore ka moka re a fapané ebile re bomoswananoši. Ge o dirile se o ka sega wa ntšha ketane ya segwera go tšwa go letlakala la disegwa le le lego bogareng bja puku. Dira gore mpopo wo mongwe le wo mongwe o emelele godimo ga teske ya gago, go laetša gore bohole ga re swane.

A re itšidulleng

Dira mmele wa gago o be wo mogolo ka mo o ka kgonago.

Dira mmele wa gago o be wo monnyane ka mo o ka kgonago.

Bjale leka go o dira wo motelele ka mokgwa wo o ka kgonago.

La mafelelo, leka go o dira wo mokopana ka mokgwa wo o ka kgonago.

10

Batho ba ba sa itekanelago

Kotara ya / - Bekē ya 5 - Lephphetšhomo

Are boleleng

Lebelela diswantšho.

- Na o bona mehuta efe ya go fapanā ya go se itekanele?
- Na yo mongwe le yo mongwe wa bana ba o šomiša eng gore a ithuše?
- Ke mathata a mohuta mang ao o naganago gore bana ba ba na le ona matšatši ka moka?
- Bolela ka mokgwa wo re ka ba thušago ka wona.

Are ngwaleng

Lebelela diswantšho.
Feleletša mafoko a.

Ann ga a kgone go sepela.

O šomiša _____

go ya mo le mola.

Thabo ke sefofu gomme o
šomiša _____ go hwetša
tsela ya gagwe.

patla ya difofu

setulo sa go thwetha

sethušagokwa

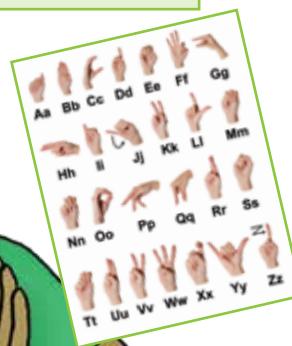

Sam ke sefowa.

O šomiša _____
gore a kwe.

polelo ya dikā

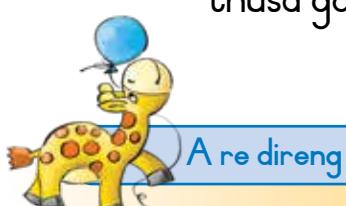
Matome ga a kgone go bolela.

O šomiša _____
go bolela.

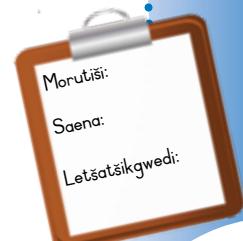
dipatla

Mokgadi o šomiša
_____ go mo
thuša go sepela.

A re direng

Šomiša letsopa goba hlama ya go
bapadiša go bopa sebjanatsopa sa go
swara matšoba.

11

Kotara ya! - Beke ya b - Lephphetshomo

Bana ka moka ba bohlokwa

A re boleleng

Na bana ba ba fapana le wena ka eng?
Na bana ba ba swana ka eng?

A re baleng

Batho ka moka lefaseng ka bopphara ba keteka maikhutšo a bohlokwa.

Bohle re rata go bapala le go opela.

Bohle re hloka dijo gore re je.

Bohle re swanetše go ya sekolong.

Ka moka ge re lwala re ya ngakeng.

Bohle re swanetše go dula re hlwekile.

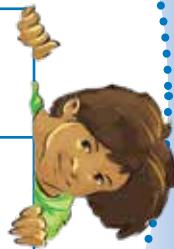
Ga re a swanela go šomela moputso. Re bana ka moka.

A re ngwaleng

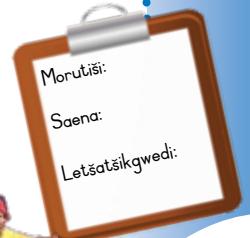
Botšiša bagwera ba gago ba ba 3 dipotšišo tše. Ngwala dikarabo tša bona ka mapokisaneng a a filwego.

Ngwala maina a bagwera ba gago.			
Wena tumelo ya gago ke efe?			
Na o ba le meletlo efe ye e kgethegilego?			
O ja eng?			
Ke diaparo dife tše di kgethegilego tše o di aparago?			
O keteka le bo mang?			

A re direng

Lebelela seswantšho.
Ke mmepe wa lefase.
O a bona gore
lefase la rena le na
le naga le lewatle.
Khalara lewatle ka
botalalerata. Khalara
naga ka botsotho.
Thala diswantšho tša
dihlapi tše mmalwa ka
lewatle.

Mogale goba naletšana ya ka

A re boleleng

Bolela ka ga ge eba go na le bana ba go se itekanele sekolong sa lena

Na sekolo se ka dira eng go ba thuša ge ba le sekolong?

Na batho ba go se itekanele ba ka ba dinkgwete?

A re baleng

Bagale ba bangwe ga ba itekanel. Ke dinaletšana tšeō re ka di latelago. Mono Afrika-Borwa, go na le dinkgwete tša dibapadi tše ntši tše di sa itekanelago. Na o tseba batho ba bangwe bao ba sa itekanelago bao ba nago le bokgoni dipapading?

Natalie du Toit o lahlegetšwe ke lenotlo la gagwe la nngele kotsing ya sethuthuthu. O sepela ka leoto la maitirelo gomme o rutha ka go šomiša leoto le tee.

A re boleleng

Bolela le batho ba go se itekanele bao ba dirago dilo tše dibotse. Nagana ka ga:

- Difofu di letša diletšo tša mmino. Na go na le yo o mo tsebago a dira bjalo?
- Difowa di ngwala dikoša. Na go na le yo o mo gopolago a le mohlala wa seo?

A re ngwaleng

Mo dikgobeng tša ka fase, efa dintlhha ka ga
mogale goba naletšana ya gago.

Mogale goba naletšana ya ka ke:

Thala seswantšho sa mogale goba motho yo a lego mohlala mo go wena. Kgauswi le seswantšho sa gago ngwala mantšu ao a mo hlalošago. Mohlala: wa botho, wa go thuša batho, wa go ba le sebete, wa lerato.

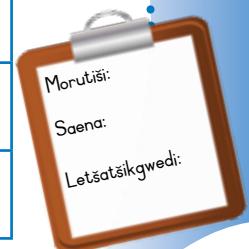
O ka dira bjang gore o be mogale? Ahlaahla dikgopolole mogwera wa gago. Bjale ngwala kanegelo yeo ka go yona o bago mogale. Ngwala mo dikgobeng tše di filwego:

Letšatši le lengwe ke

Ke tšere sephetho sa go

Ke

Ke ka mokgwa woo ke ilego ka ba mogale

Tlhwekišo ya meetse

A re baleng

Lebelela galase ya meetse.

Na go na le seo o se bonago ka gare ga yona?

Aowa, o ka se kgone. Na o be o tseba gore ka dinako tše dingwe go na le ditwatši ka gare ga meetse? Ditwatši tše ke tše nnyane gomme o ka se kgone go di bona ka mahlo a nama. Ge o ka nwa meetse ka ntle le go bolaya ditwatši, o ka lwala kudu. Ka mehla re swanetše go kgonthišiša gore meetse ao re a nwago a hlwekile ebile a sekile.

A re boleleng

Bolela gore go ka direga eng ge re ka nwa meetse a ditšila. Bjale lebelela diswantšho tša ka tlase. Bolela le mogwera wa gago ka ga mehuta ye e fapanego ya go hlwekiša meetse.

Lahlela dipilisi tša klorine ka meetseng.

Bediša meetse
metsotso ye 5.

Tšhela dikhemikhale.

Sefa meetse.

A re boleleng

Ke meetse afe ao o naganago gore a loketše go nwewa?
Khalara lerothi la meetse ka botalalerata ge e le gore o nagana
gore a loketše go nwewa.

Meetse a noka

Meetse a go borelwā

Meetse a pompo

Meetse a mapotlelo a go rekwa

Meetse a lewatle

Meetse ao a bedisitšwego ka ketlela

A re direng

Šomang ka dihlopha le itirele sesefameetse go hlwekiša meetse.
Theeletša ka tshwanelo ge morutisi wa gago a hlaloša seo o
swanetšego go se dira.

O tla swanelwa ke go ba le tše di latelago:

Lebotlelo la plastiki la dilitara tše 2

Meetse a ditšila a leraga

Santa ye tshesane

Santa ya magwaša

Maswikana a mannyane/lekgwara

Sekero

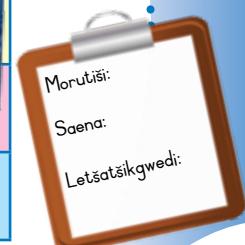
Wulu ya leukodi

A re ngwaleng

Nomora dikgato tša go dira sesefameetse sekwereng sa maleba.

	Tšhela santa ye tshesane godimo ga wulu ya leukodi.
	Phethola lebotlelo.
	Tšhela santa ya magwaša.
	Sega botlase bja lebotlelo la plastiki ka tlhokomelo.
	Tšhela meetse a leraga
	Lahlela maswikana a mannyane goba lekgwara ka lebotlelong.

Bala ka ga ye mengwe le ye mengwe ya mekgwa ya go loka le ye mebe. Ge o nagana gore ke mekgwa ye mebotse, ngwala leswao le (✓), ge o nagana gore ke mekgwa ye mebe ngwala leswao le (✗).

Mekgwa	Botse	Bobe
Morutiši o thuša barutwana go bala.	✓	✗
Ke ja dijo tše di loketšego mmele.		
Ke lahla ditšhila ka lefastere la sefatanaga goba la thekisi.		
Ke hlapa meriri ya ka ka mehla.		
Ke ja malekere a mantši.		
Ke kgonthišiša gore manala le ditsebe tša ka di dule di hlwekile.		
Ke hlapa meno a ka gatee ka kgwedi.		
Ke topa ditšhila ka di lahlela ka gare ga seoleladitlakala.		
Ke hlapa diatla ge ke etšwa ntluwaneng ya boithomela.		
Ge ke gohlola goba ke ethimola, ke bea seatla sa ka pele ga molomo.		
Ke itšhidulla kgafetšakgafetša.		
Ke hlapa diatla pele ke ejá.		
Ke patlama pele ga TV nako ye telele.		
Ke dula le batho ba bagolo ba ba kgogago.		

Dira phoustara ka mekgwa ye mebotse goba ye mebe.

A re direng

A re ngwaleng

Lekola phoustara ya gago. Bala pego ye nngwe le ye nngwe, gomme o thale sefahlego sa go myemyela ge pego e le nnate; gomme o thale sefahlego se se nyamilego ge pego e se nnate.

Ee	Aowa

Phoustara ya ka ke ye botse ya go hlweka.

Ke ipshinne ka go hlama phoustara ya ka.

Go be go le bothata go nna go hlama phoustara ya ka.

A re itšidulleng

- Ke kcona go tshela bokgole bjo bokaakang? Šomiša diripana tše tharo tša thapo. Di tshele. Tšwela pele go di ahloganya gore o bone gore o ka tshela bokgole bjo bokaakang.
- Ka morago, kgopela bagwera ba gago ba babedi gore ba hwidinye thapo gore o e tshele.
- Šielanang ka go tshela.

15

Ditšweletšwa tša go senyega le tša go se senyege.

A re boleleng

Kotara ya I - Bekē ya 8 - Lephəphət̪shomo

30

Letšatšikgwedi:

Bolela ka ga dijo tše di swanetšego go dula mo go fodilego gore di se ke tša bola. Tšea sephetho sa gore ke dijo dife tše di sa hlokego go bewa mo go fodilego gomme di ka bewa ka khabotong. Segá diswantšho mo letlakaleng la disetwa gomme o di mamaretše ka setšidifatšing goba ka khabotong.

A re boleleng

Bolela ka mekgwa ya go šireletša dijo kgahlanong le
dikhunkhwane tše bjalo ka dintšhi le ditšhošwane.

Matšatši a tša ditumelo le a mangwe ao a kgethilwego

Kotara ya I – Bekē ya 8 – Lephophetšhomo

A re baleng

Batho lefaseng ka bopphara ba keteka matšatši
a makhutšo ao a kgethilwego.
O tlile go keteka maikhutšo afe?

Ka Kresemose re hwetša dimpho.
Le rena re fa bagwera ba rena le
balapa dimpho. Re na le mohlare wa
Kresemose ka gešo. Re bea dimpho
ka tlase ga mohlare. Re kgabiša
mohlare gomme ra bea naledi
ntlhohlong ya ona. Ka Kresemose
re ba le bao re ba ratago.

Re fela pelo ya go fihla ga Diwali.
Ye ke nako ye re hwetšago malekere
le dimpho tše ntši. Re paka malekere
a mabose le dikhekhe ka mapokising
gomme ra di fa batho bao ba re etelago.
Re gotetša mabone a mannyane gomme
ra a bea go dikologa ntlo.

A re opeleng

Opela koša ye o e tsebago ka
matšatši a a kgethilwego.

Re fela pelo ya go fihla ga Hanukkah. Re tla ba le dijo tše ntši tše bose. Re rata go ja dipanekuku le ditonate. Gape re rata go hwetša dimpho. Bomotswala ba a re etela. Re thuša ka go lokiša dijo gomme ra gotetša dikereše ka magaeng a rena.

Pele re fela pelo e tla ba e le Eid.
Ke hutša gore re tla hwetša dimpho tše botse. Bagwera ba rena le bona re tla ba fa dimpho. Re tla ba le dikhekhe le malekere a mantši ao re tlilego go a ja. Re tseba ka sebolego sa ngwedi gore ke mokete wa Eid. Mokete wo o tla ka matšatšikgwedi a go fapanwa ngwaga ka ngwaga.

Dihla tša ngwaga

Kotara ya 2 – Beké ya | – Lephethshomo

A re boleleng

Lebelela diswantšho tša dihla tše nne. Botša mogwera wa gago ka seo o se bonago seswantshong se sengwe le se sengwe. Bolela gore dihla tše nne tše di fapanabjang.

Ke sehla sefe se o se ratago kudu? _____

Ke ka lebaka la eng o rata sehla se? _____

Letšatši la matswalo a gago le sehleng sefe?

A re opeleng

Dumela, Morena Letšatši!

Letšatši la gago le sa tšo thoma.

**Ke rata go bona sefahlego sa gago sa
go phadima. Dumela, Morena Letšatši.**

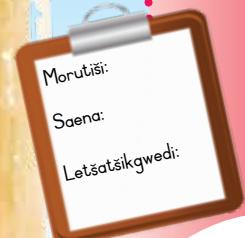

Pula, pula, phatlalala!

Bana ba rato bapala.

Etla gape letšatši le lengwe.

Fetiša letšatši o sa tle.

18

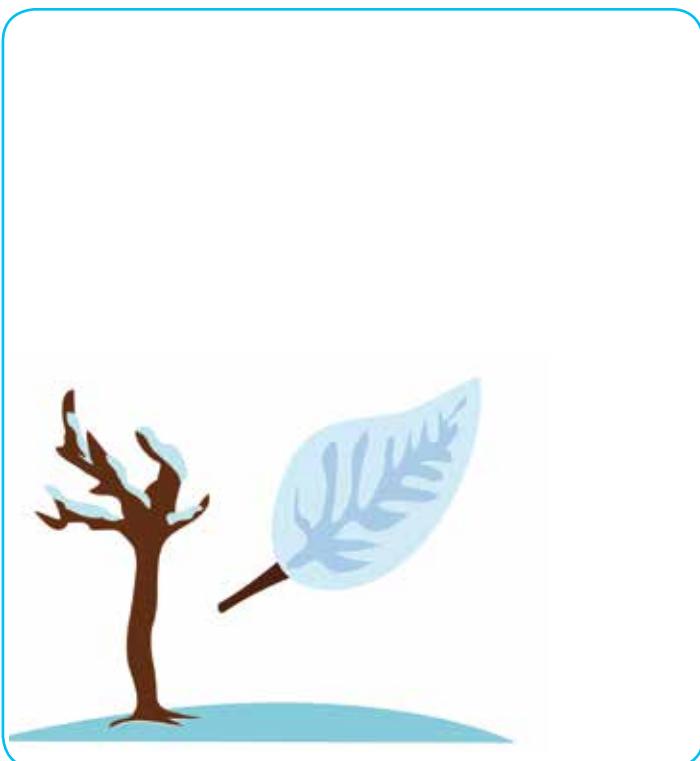
Dihla tše nne tša ngwaga

Are direnq

Sega diswantšho tša dihla go tšwa letlakaleng la disegwa mafelelong a puku. Mamaretša seswantšho se sengwe le se sengwe kgauswi le leina la sehla sa maleba.

Kotara ya 2 - Beka ya I - Lephéphetshomo

Mosegamanye

Phupu

Phato

msegag
msegag
msegag

Lewedi

Diphalane

Dibatsela

seruthwandi

selemo

Manthole

Pherekong

Dibokwane

Hlakola

Moranang

Mopitlo

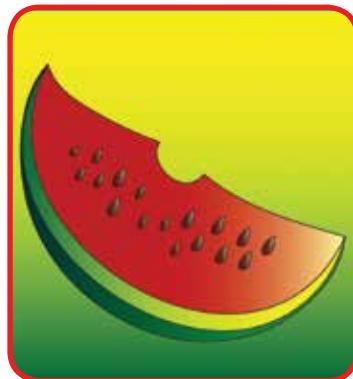
lehlabula

A re itshidulleng

Ithute mabokgoni a gago a go raga kgwele.
Bethabethiša kgwele mo lebotong.
Tlolatlola felo gotee o le gare o bethabethiša kgwele.
Kitima o le gare o bethabethiša kgwele go dikologa dikota.

Selemo

Boso bo na le letšatši ebile bo a fiša.

Matšatši ke a matelele gomme mašego ke a makopana.

Re kgona go rutha goba go dula ka fase ga meriti ge go fiša.

Lehlabula

Boso bo fodile.

Matlakala a thoma go ba le mmala wa gauta gomme a a hlohlarega.

Dinonyana di fofela mafelong ao a ruthetšego.

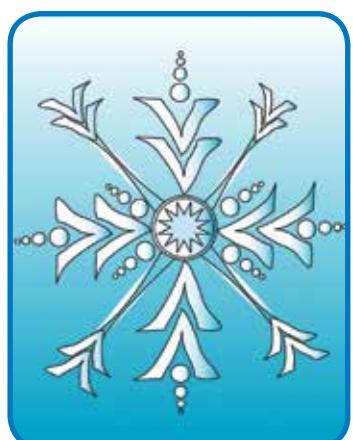
Marega

Boso bo a tonya.

Mafelong a mangwe go wa lehlwa goba šobane.

Matšatši ke a makopana gomme mašego ke a matelele.

Diphofolo tše dingwe di robala marega ka moka (di a iphihla)

Seruthwana

Boso bo ruthetše.

Dimela di thoma go hloga gomme go na le matšoba mehlareng.

Dinonyana di thoma go aga dihlaga le go bea mae.

A re boleleng

Dijo tša go fapana di mela dihleng tša go fapana. Lebelela dijo tše tša selemo le tša marega. Botša mogwera wa gago gore o rata go ja eng ge go fiša le eng ge go tonya.

Dijo tša sehla
se sengwe le se
sengwe

Marega

Morutšiši:
Saena:
Letšatsikgwedi:

Kotara ya 2 – Bekē ya 2 – Lephphetshomo

A re thaleng

Go aparela boso

Thala seswantšho sa mošemane le sa mosetsana.
Mošemane o swanetše go apara diaparo tše borutho
tša marega gomme mosetsana o swanetše go apara
diaparo tša go se fiše tša selemo.

Mošemane	Mosetsana

Tšwela ka ntle

- Bea dihulahupu mo lebatong goba thala didiko mo santeng.
- Ge morutiši wa gago a go laela gore o fofe, fofela ka gare ga sediko ka maoto a mabedi.
- Ge morutiši wa gago a go laela gore o fofe, fofa o tšwe ka gare ga sediko ka leoto le tee.
- Bapala tsheretshere.
- Šomiša tšhoko go thala didiko le disekwere mo lebatong.

A re boleleng

Botša mogwera wa gago ka mehuta ya diaparo yeo re e aparago
sehleng se sengwe le se sengwe. Na o rata go apara diaparo dife?

Thala mothalo go tloga tlhalošong ya diaparo tše re di aparago
go ya go seswantšho sa diaparo tša mohuta wo.

A re ngwaleng

Go aparela boso

Ge go fiša re swanetše
go apara mengatse go
itšhireletša kgahlanong
le letšatši.

Ge go ruthetše re
swanetše go apara
diaparo tša go se ruthele.

Ge ka ntle go tonya re
swanetše go apara diaparo
tša wulu tše borutho.

Ka matšatši a pula re
swanetše go ba le jase ya
pula le samporele.

Ditlamorago tša dihla tša ngwaga

A re baleng

Selemo

Selemo, borapolasa ba buna dienywa tša bona. Bana ba diphoofolo ba na le mafolofolo kudu.

Mafelong a mantši dipula di na ka maatla gomme go na le dipula tša matlakadibe le magadima.

Mabjang, dithokgwa le matšoba di gola ka bokoto gomme mehlare e a telefala.

Seruthwana

Seruthwane mehlare e thoma go khukhuša.
Re bona dinonyana le dinose tše ntši, matšoba le matlakala a mafsa.

Dinonyana di aga dihlaga ebile di beela mae.

Borapolasa ba kota dinku.

Lehlabula

Diphoofolo tše dingwe di itokišetša
marega ka go ipolokela dijo.
Matlakala a mehlare a thoma go
ba a maserolane, a matsotho, a
mahubedu le a mmala wa namune.
Mabjang a thoma go ba a masehla.

Marega

Diphoofolo tše dingwe di
robala marega ka moka.
Re re di a iphihla.
Di kwa borutho ka ge dijase
tše tšona di eba tše koto.

A re ngwaleng

Na diphoofolo tše dingwe di dira eng marega ka moka? _____

Na diphoofolo tše dingwe di itshireletša bjang ge go tonya? _____

Na dinonyana di boela neng dinageng tše di lego borutho le go thoma go
beela mae? _____

Morutši:
Saena:
Letšatsikgwedi:

Go bjala dinawa

Kotara ya 2 – Beke ya 3 – Lephphetshomo

A re direng

O hloka go ba le

- Dinawa tše 5 • Pirinki
- Wulu ya leukodi • Meetse

Se o swanetšego go se dira

Phuthela dinawa ka wulu ya leukodi gomme o e bee ka pirinking.

Di kolobiše. Bea pirinki mo lefasetereng mo go lego mahlasedi a letšatši.

Fela o lebelela dinawa dibeke tše pedi tše di latelago. Ela hloko gore di gola bjang.

Lebelela seswantšho sa semela se sa nawa.

Ge semela sa gago se swana le se, ngwala letšatšikgwedi.

Letšatšikgwedi	Letšatšikgwedi	Letšatšikgwedi	Letšatšikgwedi

Letšatšikgwedi:

A re direng

Hlama papadi ka ga phoofolo.

Diragatša papadi ka ga phoofolo e kgobela le go boloka dijo gore
marega e be le sa go ja.

A re itšidulleng

Fofa bjalo ka
peolwane e lebile
lefelang leo le
ruthetšego.

Gogoba bjalo ka noga e nyaka lefelo
leo e ka utamago go lona.

Morutši:
Saena:
Letšatsikgwedi:

Diruiwa tša polaseng

Kotara ya 2 - Beke ya 4 - Lephethetšhomo

A re boleleng

Lebelela seswantšho gomme o bolele ka diruiwa tša go fapanatše o di bonago mo polaseng. Ke phoofolo efe ye e lego mmamoratwa wa gago? Na ke eng seo re se hwetšago go phoofolo ye nngwe le ye nngwe?

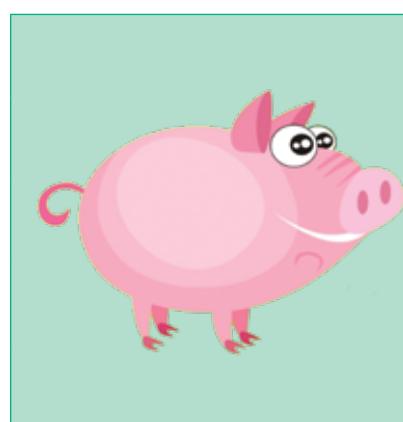

A re ngwaleng

Ngwala dikarabo tša maleba mo mananeong a.
Re go diretše ya mathomo.

Tona	Kgapa
Tshadi	Nkutshadi
Ngwana	Kwana
Modumo	Mmêêê
Seširelo	Lešaka

Tona	
Tshadi	
Ngwana	
Modumo	
Seširelo	

Tona	
Tshadi	
Ngwana	
Modumo	
Seširelo	

Tona	
Tshadi	
Ngwana	
Modumo	
Seširelo	

Polaseng

Kotara ya 2 – Bekē ya 4 – Lephéphetšhomo

Pidibidi la ka le sepela bjalo,

Pidibidi la ka le sepela bjalo,

Ge le eya go nwa meetse,

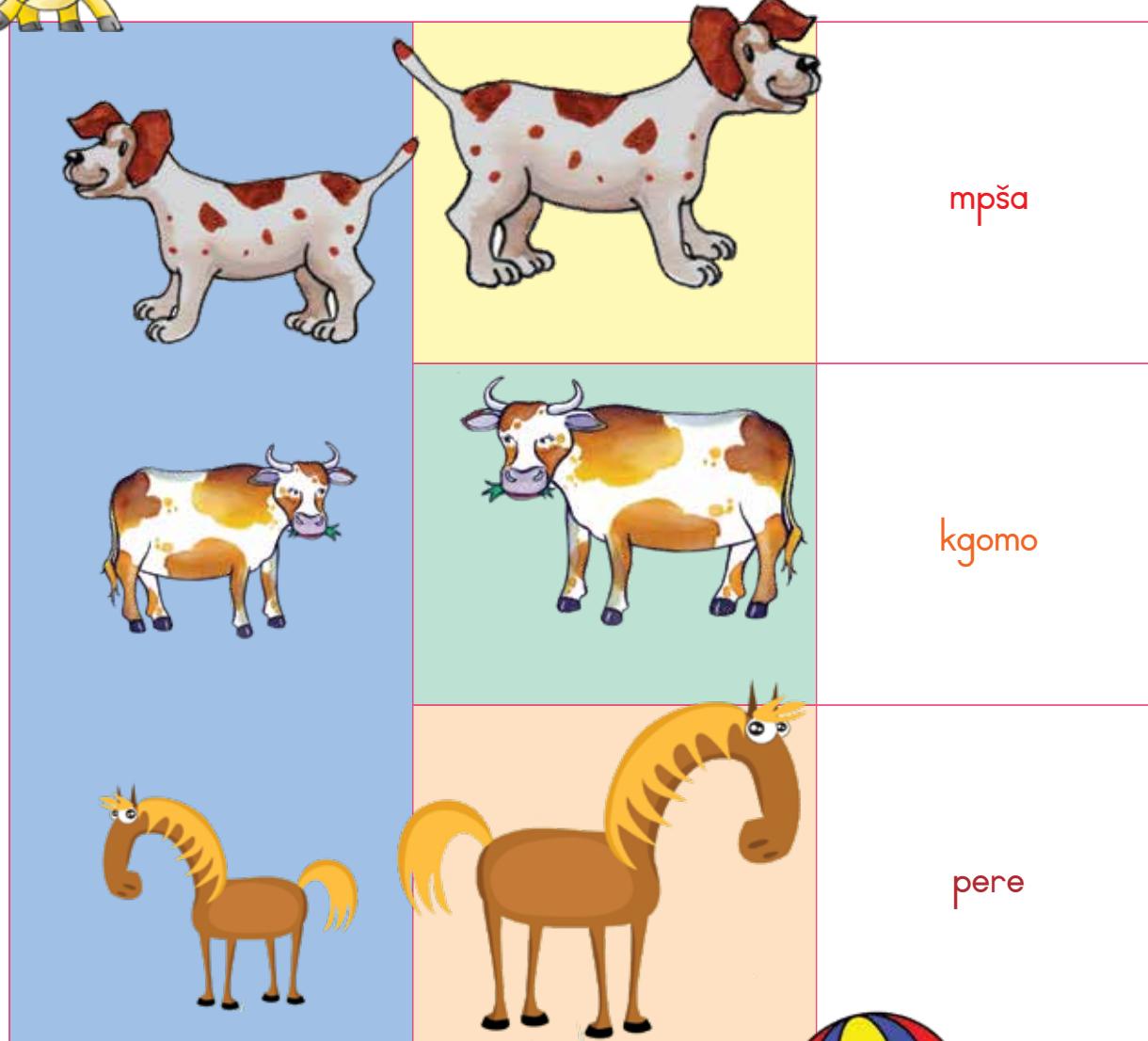
Ge le eya go nwa meetse.

A re opeleng

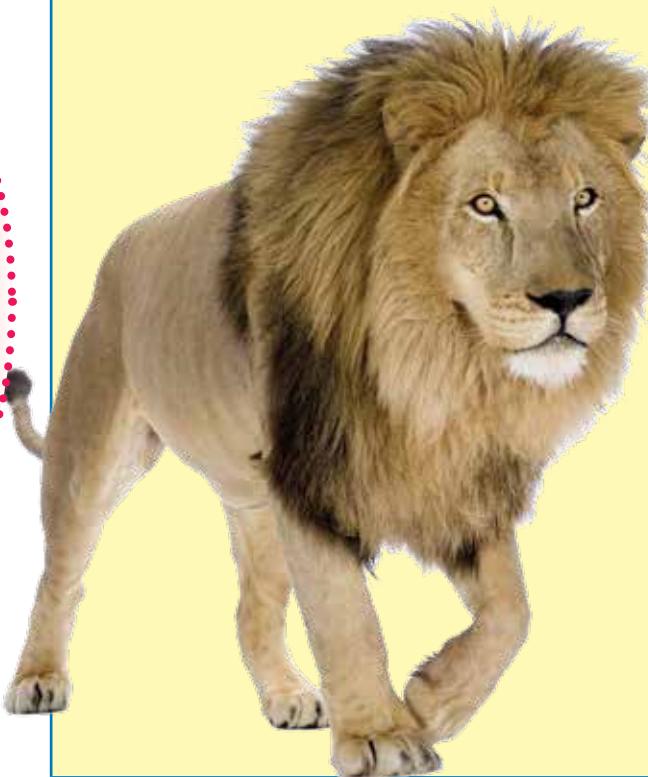
Tšwela pele go opela. Sebakeng sa méthalo ka ga pidibidi,
tsenya diphoofolo tše.

A re itšhidulleng

- Sepela godimo ga kota ka ntle le go wa.
- Fošetša bolo godimo gomme o e kabe ka ntle le go wa.
- Kata bjalo ka pere.
- Sepela bjalo ka lepidibidi.
- Sepela bjalo ka roboto.

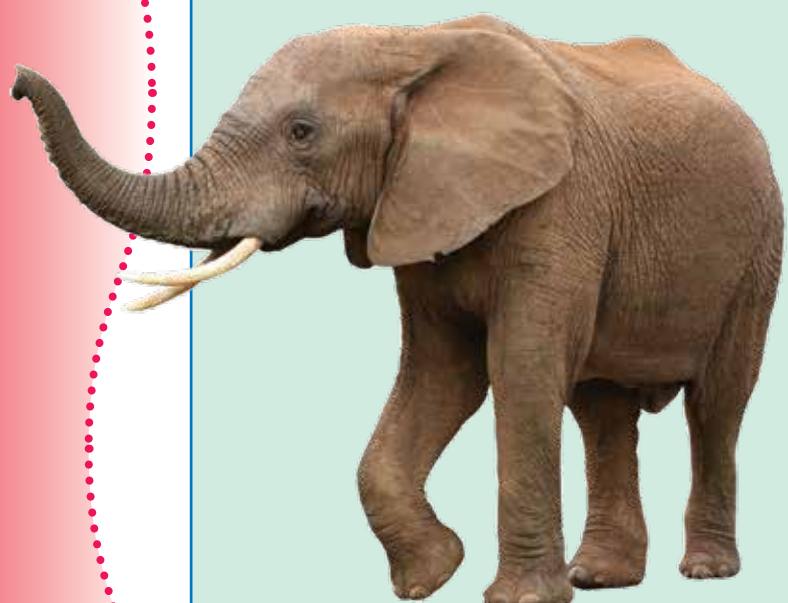

A re baleng

Ditau ke leloko la dikatse.

Tau e tšewa go ba kgoši ya diphoofolo ka moka. Di tsoma le go bolaya diphoofolo tša go swana le ditholo le dipitsi. Ditaugadi ke tšona di tsomago kudu. Di tsoma bošego ka dihlopha. Ditau di rata go dula legoleng la mabjang. Ditau di kgona go rora ka modumo wo mogolo kudu.

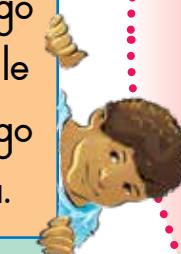
Ditlou ke diamuši tše kgolo go feta diphoofolo ka moka mo nageng. Di phela mo kotsing ka ge mahodu a tsoma dinaka tša tšona.

Dinaka tša ditlou di tšwela pele go gola maphele a tšona ka moka.

Tlou e šomiša mmogo wa yona go lokela medu, dienywa, le go tšhela meetse, ka molomong. E ja dijo tša tekanyo ya dikilogramo tše 200 le go nwa meetse a dilitara tše 190 ka letšatši.

Go na le mehuta ye mebedi ya ditšukudu. Ke tše ntsho le tše tšhweu. Ditšukudu ga di kgone go bona gabotse, eupša di kgona go nkgelela kudu. Ditšukudu ke tše kgolo kudu gomme di kgona go ba le boima bja go fihla 2 500 kg. Ditšukudu di tsongwa kudu ke batsomi le mahodu. Re swanetše go šireletša ditšukudu kgahlanong le batsomi bao ba di bolayago sehlogo gore ba hwetše manaka a tšona.

Nkwe ye e ipheditšego go gola e ka ba botelele bja 2 m. Letlalo la yona ke la mmala wo motsothwa wo o tagilego, la go ba le marontho a maso a sebolepego sa sediko. Nkwe e kgona go namela ka ntle le mathata gomme ga e na bothata bja go tsoma godimo ga mehlare.

Dinare di dula ka mehlape. Ge go na le kotsi, ditshadi le mabotlana di tsena ka gare ga sediko sa mohlape gomme tša dikologwa ke dipholo go di šereletša. Dinare tše dingwe di kgona go gola go fihla botelele bja 1,7 m.

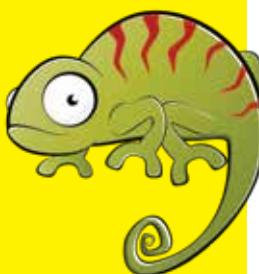

Mokgwa wo diphoofolo di iphihlago ka ona

Kotara ya 2 - Bekē ya 5 - Lephéphetshomo

A re baleng

Diphoofolo tše dingwe di itshireletša ka go fetola mebala gore di swane le lefelo le di lego go lona.

Leobu le kgona go fetola mmala gore le swane le mehlare ye le e namelago.

Methalo ya dipitsi e dira gore go be boima go di bona ka dikgweng.

Matlalo goba mafofa a diphoofolo tše dingwe a agegile ka tsela yeo go lego boima go ka di bona ge di le lefelong leo.

Se re se bitša go gakantšha.

Gopola ka ga diphoofolo tše dingwe tše di kgonago go gakantšha.

Lapologa

Morutiši o tla le ruta go letša ditulo tša go ntšha mmino.

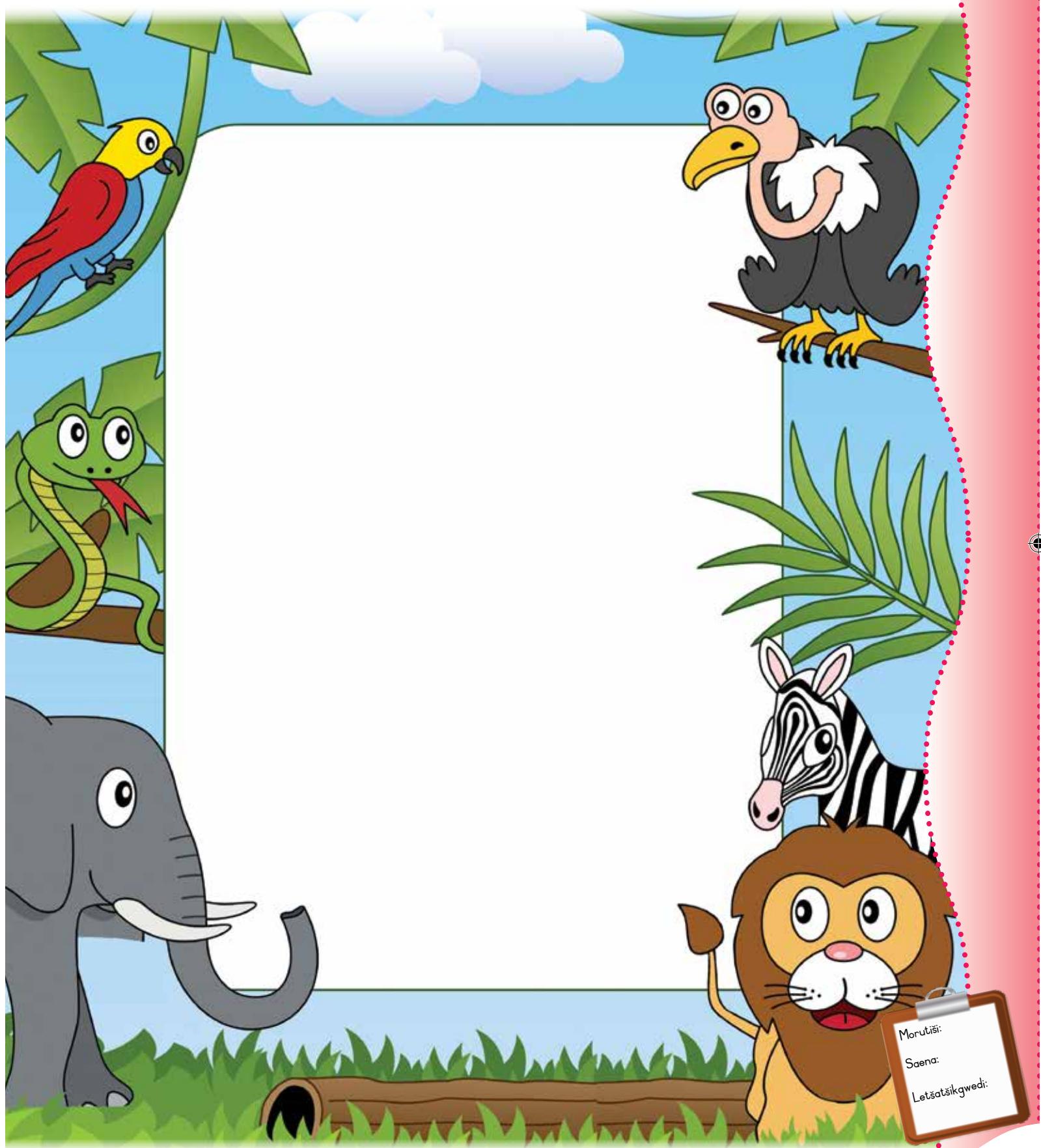

A re thaleng

Thala seswantšho sa phoofolo ya lešoka.

Botša bagwera wa gago gore phoofolo yeo e ikgakantšha bjang.

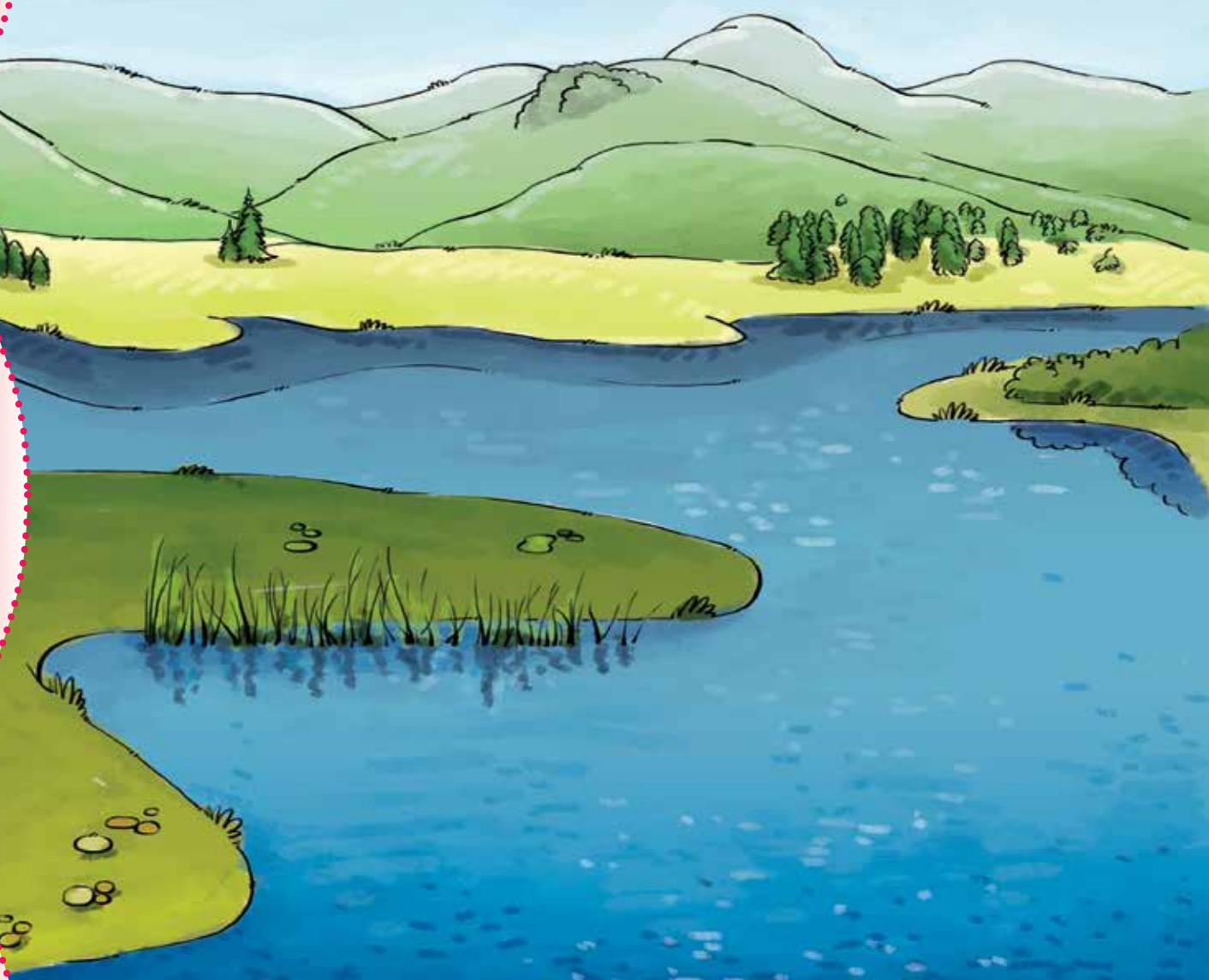
Morutši:
Saena:
Letšatsikgwedi:

Diphootholo tša ka meetseng

Kotara ya 2 - Bekē ya b - Lephēphetshomo

A ne direng

Feleletša seswantšho ka go oketša ka dithalwa goba diswantšho tša diphootholo tše di phelago ka nokeng.

28

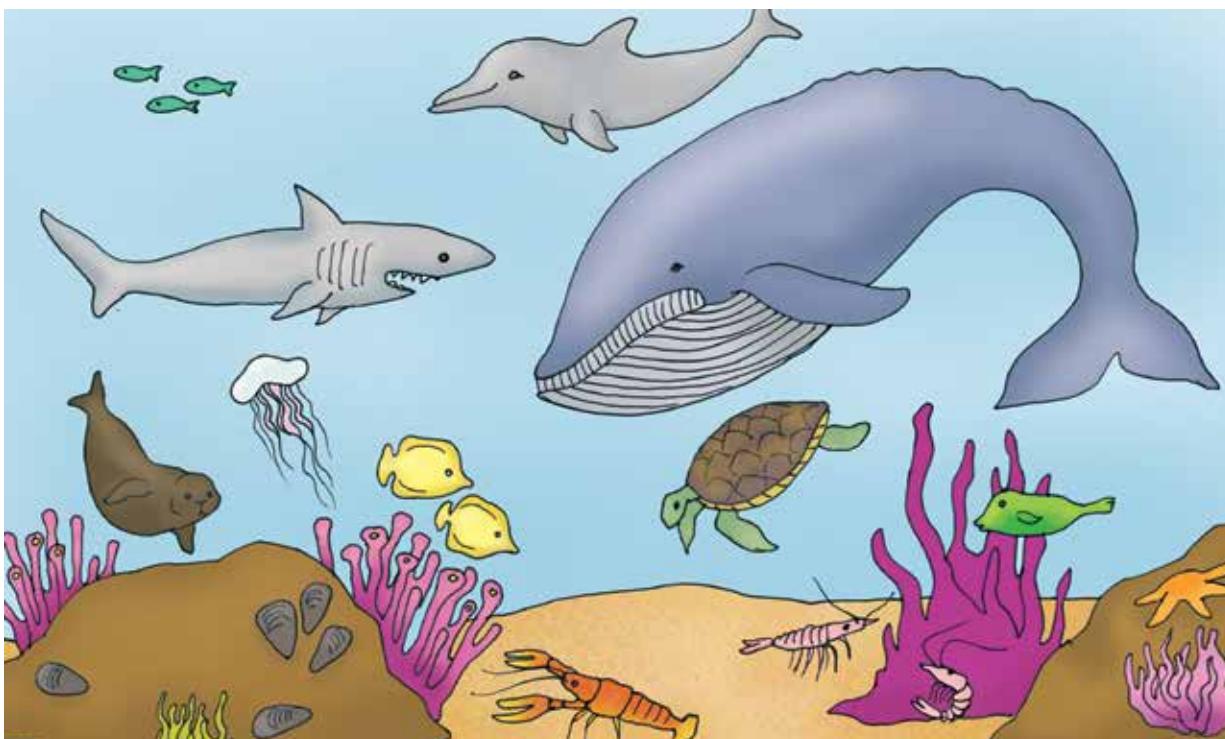

Diphoofolo tša boteng bja lewatle

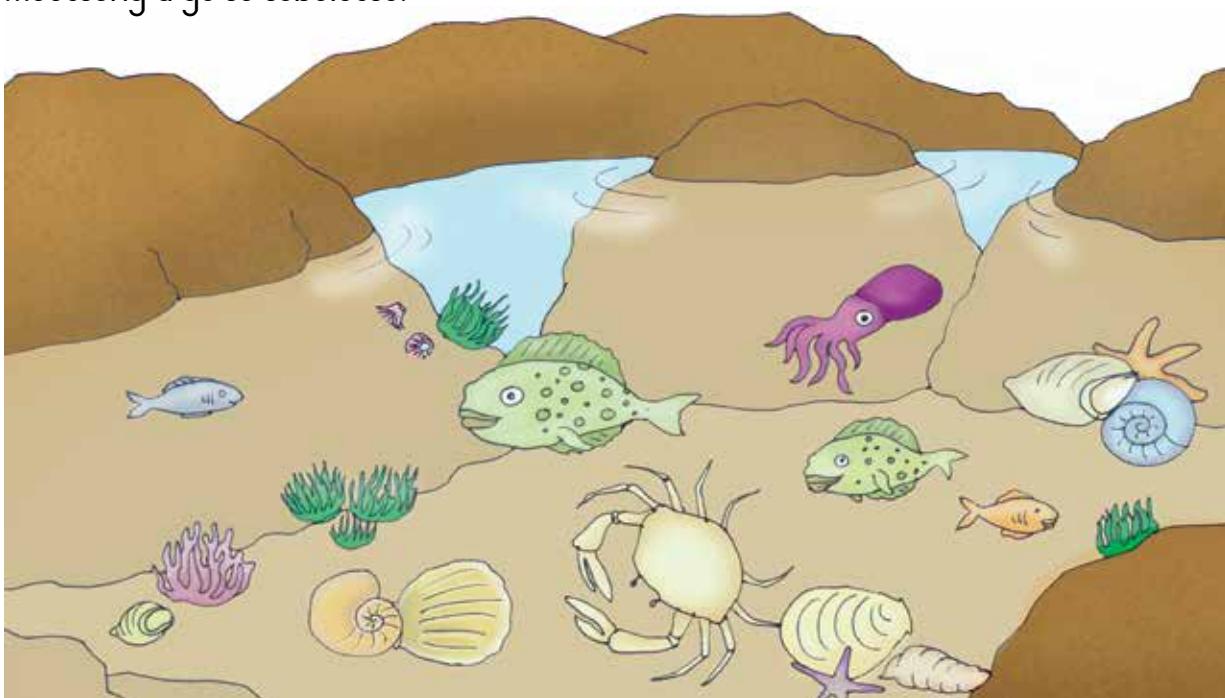

A re boleleng

A re lebeleleng diphoofolo ka moka tša go fapania tše di phelago ka meetseng a letswai.

Go na le diphoofolo tše dinnyane, tše di phelago ka megobeng ya maswika le ka meetseng a go se sobeletše.

Morutši:
Saena:
Letšatsikgwedi:

55

Tshedimošo diphoofolo

Kotara ya 2 - Bekē ya 7 - Lephphetshomo

A re boleleng

Bolela ka diphoofolo ka moka tša lewatle tše
di lego mo diswantshong, letlakaleng la 55.

- Ke diphoofolo dife tša lewatle tše di ka lewago ke batho?
- Ke diphoofolo dife tša lewatle tše di lego kotsi?
- Na mmele wa hlapi o apešitšwe le go šireletšwa ke eng?
- Na ke mekgwa efe ya go fapanay e ka tšhilafatšago lewatle?
- Na o nagana gore go tla direga eng ge lewatle le ka tšhilafatšwa ka matlakala goba dilo tša mpholo?

A re ngwaleng

Ngwala maina a diphoofolo tše o ka di naganago tše di phelago ka dinokeng, ka matamong goba ka lewatle, mo dikholomong tše tharo tše di lego mo lenaneong le.

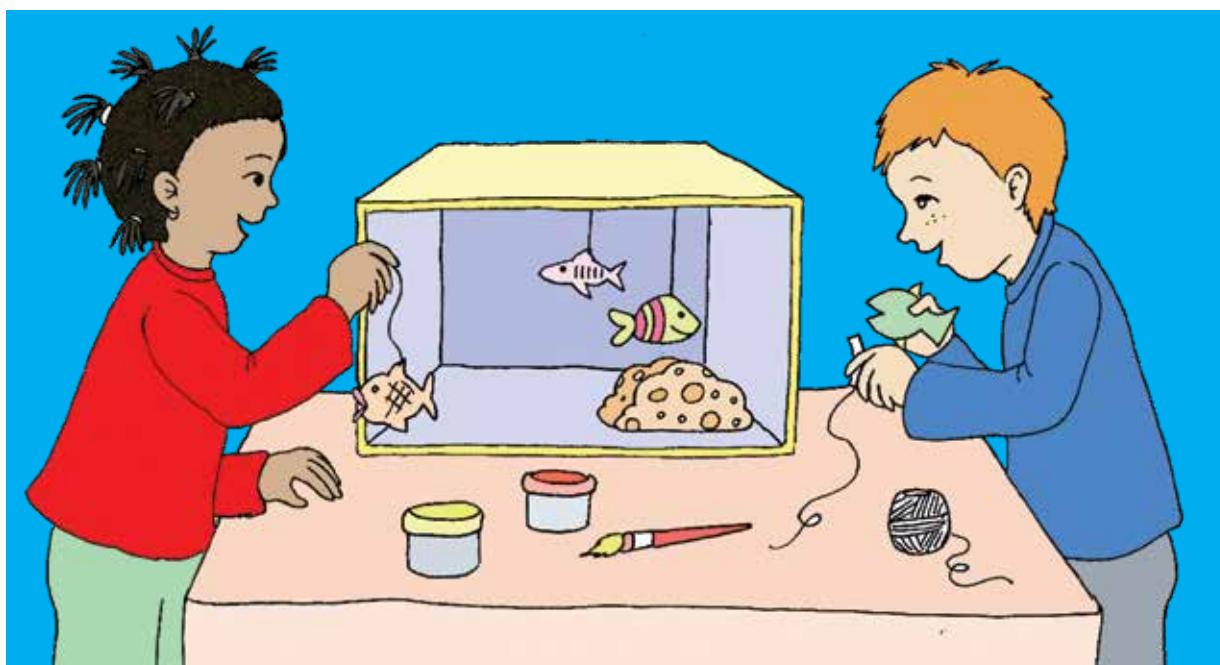
Noka	Lewatle	Letamo

A re direng

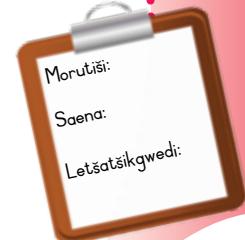
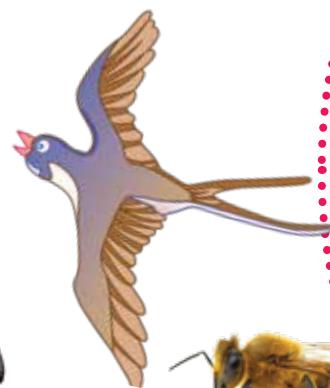
Itirele tanka ya dihlapi.

- Penta bokagare bja lepokisi la dieta ka botalalerata gomme o le emiše ka lehlakore.
- Segal hlapo yeo e lego kua morago ka pukung.
- Swariša hlapo bogodimong bja lepokisi ka semamaretši le thapo.

A re itšidulleng

- Fofaljalo ka nonyana, dirajalo ka lebelo le ka go iketla.
- Sepelaljalo ka phenkwini.
- Fofaljalo ka nose.
- Sepelaljalo ka letlapakgerere.
- Ruthaljalo ka hlapo.
- Pharumaljalo ka segwagwa.
- Bapalaljapo ya go: Šala moetapele morago.
- Bapalaljapo ya go kitimišana (katse le legotlo).

Diphooftolo tše di rwalago magae a tšona ge di sepela

Kotara ya 2 - Bekē ya 7 - Lephphetshomo

A re baleng

Na o be o tseba? Ke tsena gabotse
ka gare ga legapi la ka, gomme ga e
ke e eba le le nnyane go nna.

Khudu

Khudu ke segagabi sa maoto a mane a dikgapetla le molala wa mašošo le hlogo.
E sepela ka go nanya ka legapi la yona ye e lego mokokotlong.

Di dula kae tše?

Rantlapele: Ke phela ka lewatle.	Theraphini: Ke phela ka mohlakamotala ka meetseng a go hlweka.	Khudu: Ke phela mo nageng.

A re ngwaleng

Araba dipotšišo tše mabapi le khudu ye e phelago mo nageng.

Na dikgapetla tša khudu ke tše thata goba ke tše boleta? _____

Na dikgapetla tša khudu di e šireletša go eng? _____

Na khudu e dira eng ge e tšhogile? _____

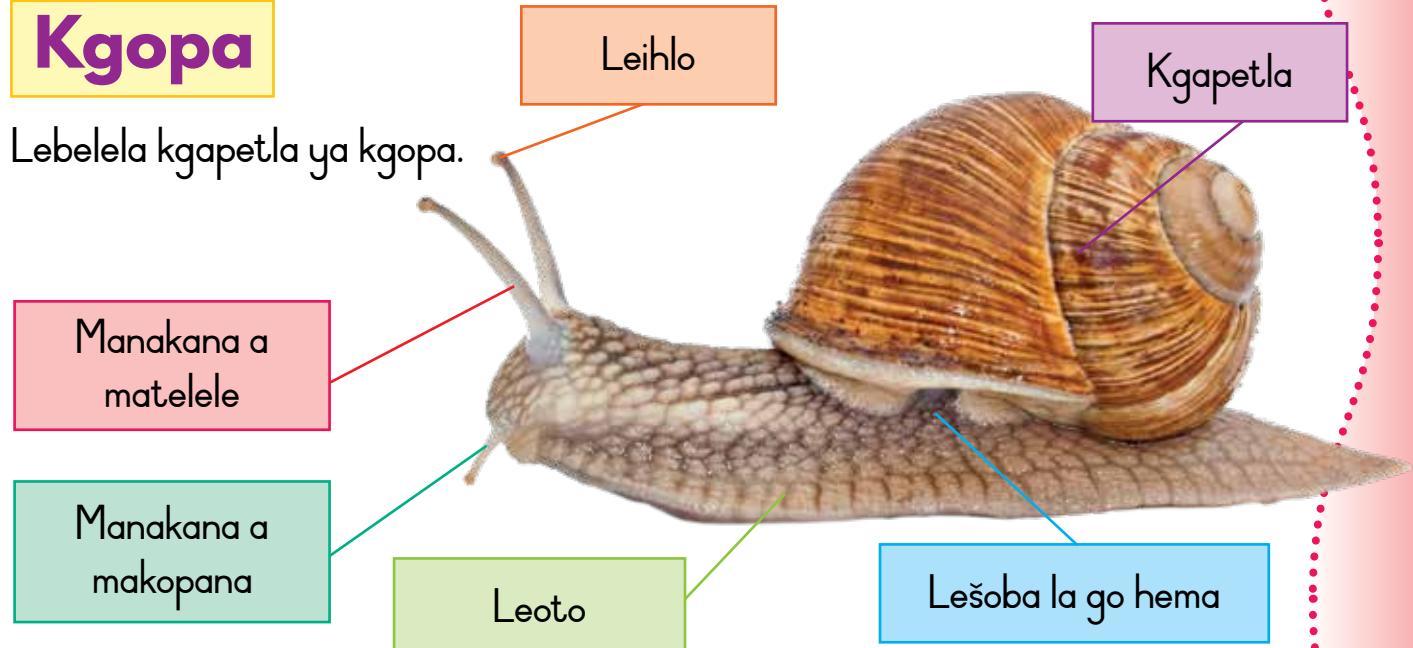
Na dikhudu di ja dijo tša mohuta mang? _____

Letšatšikgwedi:

Kgopa

Lebelela kgapetla ya kgopa.

Na kgopa e sepela bjang? _____

Na o kile wa hwetša kgapetla ya kgopa ye e se nago selo ka gare? Na o nagana gore go diregile eng ka kgopa? _____

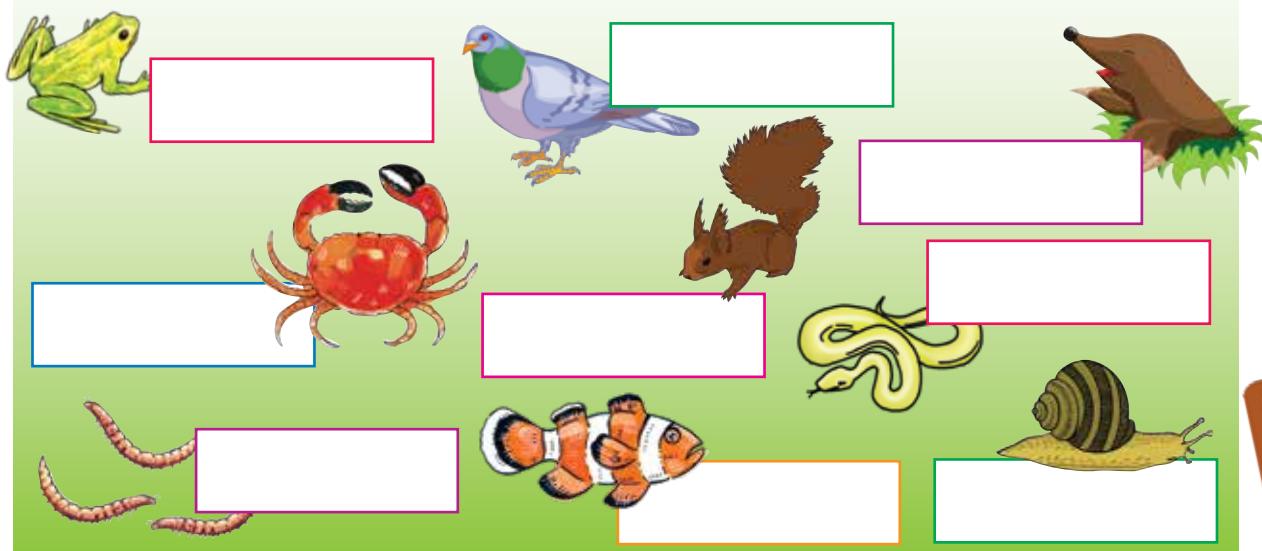
Na dikgapetla tša kgopa di na le mmala wo mobjang? _____

Na o nagana gore ke ka lebaka la eng dikgopa di na le dikgapetla?

A re ngwaleng

Na o nagana gore ke dula kae? Kgauswi le seswantšho sa ka, ngwala ge
eba nka aga ntlo mohlareng, mobung goba ka meetseng.

Diphoofto tše di ikagelago seširelo

Kotara ya 2 – Bekē ya 8 – Lephophetshomo

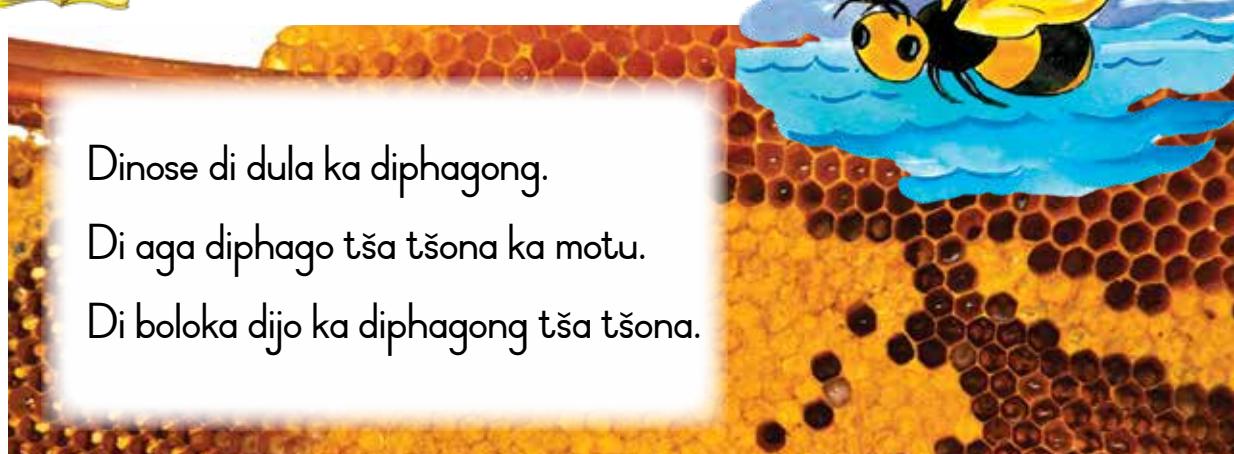
A re direng

Nyalanya diswantšho tša diphoofto tše le diswantšho tša magae a tšona.

A re baleng

Dinose

Dinose di dula ka diphagong.

Di aga diphago tša tšona ka motu.

Di boloka dijo ka diphagong tša tšona.

Ditšhošwane

Ditšhošwane di aga madulo a go fapano mo tikologong ya tšona. Tšhošwane ye nnyane e kgon a go rwala selo sa go e feta gane ka boima.

Ditšhošwane di a boledišana. Di kgon a go sebotša tše dingwe ge go na le kotsi. Di kgon a go botšana gore di ka hwetša kae dijo.

A re ngwaleng

Na o nagana gore ke ka lebaka la eng ditšhošwane di ikagela madulo?

Ke eng seo e lego lenaba la ditšhošwane?

Na ditšhošwane di šomiša eng go ikagela madulo?

A re baleng

Dinonyana

Dinonyana di aga dihlaga go ba madulo a tšona le gore di be le lefelo leo go lona di ka beelago mae. Bogolo bja sehлага bo ya le bogolo bja nonyana.

Na dinonyana di šomiša eng go aga dihlaga tša tšona?

Ke phoofolo efe ye e lego lenaba la nonyana?

Morutši:
Saena:
Letšatsikgwedi:

A
a

B
b

C
c

D
d

E
e

F
f

G
g

H
h

I
i

J
j

K
k

L
l

M
m

N
n

O
o

P
p

Q
q

R
r

S
s

T
t

U
u

V
v

W
w

X-Z
x-z

